

A márius 6-i előadáshoz kapcsolódó gyakorlat feladatai.

Feladatok:

1. Adjunk egyszerű, a binomiális eloszlás valószínűségi tartalmát kihasználó bizonyítást arra, hogy a $B(n, p)$ és $B(m, p)$ binomiális eloszlások konvolúciója a $B(n+m, p)$ binomiális eloszlás.

Megoldás: Dobjunk fel egy pénzdarabot, mely p valószínűséggel esik a fej és $1-p$ valószínűséggel az írás oldalára $n+m$ alkalommal egymástól függetlenül. Jelölje, S az első n dobásban, T az $n+1$ -től $n+m$ -ig tartó dobásokban, U pedig az $n+m$ dobásban megjelenő fej-dobások számát. Ekkor S és T függetlenek, $U = S + T$, továbbá $S \sim B(n, p)$, $T \sim B(m, p)$ és $U \sim B(n+m, p)$ eloszlású valószínűségi változó. Innen és a konvolúció valószínűségi tartalmából következik a feladat állítása.

2. Számítsuk ki egy $B(n, p)$ eloszlású ξ valószínűségi változó várható értékét és szórásnégyzetét az e fogalmakat definiáló összegek kiszámításának a segítségével.

Megoldás:

$$E\xi = \sum_{k=1}^n k \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k}, \quad E\xi^2 = \sum_{k=1}^n k^2 \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k},$$

és $\text{Var } \xi = E\xi^2 - (E\xi)^2$. Ezeket a kifejezéseket kell kiszámolnunk. Vegyük észre, hogy $k \binom{n}{k} = n \binom{n-1}{k-1}$, $k^2 \binom{n}{k} = k \binom{n}{k} + k(k-1) \binom{n}{k} = n \binom{n-1}{k-1} + n(n-1) \binom{n-2}{k-2}$. Innen

$$\begin{aligned} E\xi &= n \sum_{k=0}^{n-1} \binom{n-1}{k} p^{k+1} (1-p)^{n-k-1} \\ &= np \sum_{k=0}^{n-1} \binom{n-1}{k} p^k (1-p)^{(n-1)-k} = np(1 + (1-p))^{n-1} = np, \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} E\xi^2 &= n \sum_{k=0}^{n-1} \binom{n-1}{k} p^{k+1} (1-p)^{n-k-1} + n(n-1) \sum_{k=0}^{n-2} \binom{n-2}{k} p^{k+2} (1-p)^{n-k-2} \\ &= np + n(n-1)p^2 \sum_{k=0}^{n-2} \binom{n-2}{k} p^k (1-p)^{(n-2)-k} \\ &= np + n(n-1)p^2(p + (1-p))^{n-1} = np + (n^2 - n)p^2, \end{aligned}$$

és $\text{Var } \xi = np + (n^2 - n)p^2 - n^2p^2 = np(1-p)$.

Házi feladat:

Legyen $(\xi_1, \dots, \xi_r)$ polinomiális eloszlású véletlen vektor n és p_j , $1 \leq j \leq r$, $\sum_{j=1}^r p_j = 1$ paraméterekkel. Ekkor $E\xi_j = np_j$, $\text{Var } \xi_j = np_j(1 - p_j)$, $1 \leq j \leq r$ és $\text{Cov}(\xi_j, \xi_k) = -np_j p_k$, $1 \leq j, k \leq r$, $j \neq k$.

3. Bizonyítsuk be valószínűségi megfontolások segítségével, hogy egy r_1 és p paraméterű valamint egy r_2 és p paraméterű negatív binomiális eloszlás konvolúciója egy $r_1 + r_2$ és p paraméterű negatív binomiális eloszlású valószínűségeloszlás. Következésképpen, egy r és p paraméterű negatív binomiális eloszlás előáll mint r darab p paraméterű geometriai eloszlás konvolúciója.

Megoldás: Dobjunk fel egy pénzdarabot, mely p valószínűséggel esik a fej és $1 - p$ valószínűséggel az írás oldalra végtelen sokszor egymástól függetlenül. Definiáljuk a ξ_j , $j = 1, 2, \dots$, valószínűségi változókat úgy, hogy $\xi_j = 1$, ha a j -ik dobás eredménye fej, $\xi_j = 0$, ha a j -ik dobás eredménye írás. Legyen Z_1 az a valószínűségi változó, amelyik azt jelöli, hogy hanyadik dobásban jelenik meg az r_1 -ik fejdobás, és legyen $\eta_j = \xi_{Z_1+j}$, $j = 1, 2, \dots$. Azaz az η_j valószínűségi változó azt jelöli, hogy a r_2 -ik fejdobás utáni j -ik dobás fej vagy írás. Ekkor egyrészt Z_1 negatív binomiális eloszlású valószínűségi változó r_1 és p paraméterrel. Másrészt az $\eta_1, \eta_2, \dots$ valószínűségi változók függetlenek a Z_1 valószínűségi változótól, és az $\eta_1, \eta_2, \dots$ és $\xi_1, \xi_2, \dots$ véletlen sorozatok (véges dimenziós) eloszlásai megegyeznek. (Miért? Tekintsük az $\eta_1, \eta_2, \dots$ véletlen sorozat (véges dimenziós) feltételes eloszlásait a $Z_1 = n$ feltétel mellett tetszőleges n egész számra.)

Legyen Z_2 az az index, mely azt jelöli, hogy hanyadik j indexre jelenik meg az $\eta_1, \eta_2, \dots$ sorozatban az r_2 -ik 1-es szám. Ekkor Z_2 független Z_1 -től, Z_2 negatív binomiális eloszlású r_2 és p paraméterrel. Továbbá, $Z_1 + Z_2$ negatív binomiális eloszlású valószínűségi változó $r_1 + r_2$ és p paraméterrel, mert ez jelöli, hogy hanyadik dobásra jelent meg az $r_1 + r_2$ -ik fejdobás. Innen következik a negatív binomiális eloszlások konvolúciójára megfogalmazott állítás.

Ebből az állításból egyszerű indukció segítségével be lehet látni, hogy egy r és p paraméterű negatív binomiális eloszlás előáll mint r darab p paraméterű geometriai eloszlás konvolúciója.

4. Számítsuk ki egy n és p paraméterű negatív binomiális eloszlású valószínűségi változó várható értékét és szórásnégyzetét annak az ismeretnek a segítségével, hogy egy p paraméterű geometriai eloszlású valószínűségi változó várható értéke $\frac{1}{p}$ és szórásnégyzete $\frac{1-p}{p^2}$.

Megoldás: Tekintsünk n darab független geometriai eloszlású valószínűségi változót p paraméterrel. Ezek összege negatív binomiális eloszlású valószínűségi változó n és p paraméterrel. Mivel a várható érték és szórásnégyzet független valószínűségi változók összegére összeadódik, innen követkeik, hogy a keresett várható érték és szórásnégyzet $\frac{n}{p}$ és szórásnégyzete $\frac{n(1-p)}{p^2}$.

5. Lássuk be, hogy amennyiben egy ξ valószínűségi változó generátorfüggvénye valamely $g(x)$ függvény, akkor $E\xi = g'(1)$, $\text{Var } \xi = g''(1) + g'(1) - g'(1)^2$, ahol az általános esetben a $g'(1) = \lim_{x \rightarrow 1} g'(x)$ és $g''(1) = \lim_{x \rightarrow 1} g''(x)$ képletek definiálják ezeket a mennyiségeket. Számoljuk ki egy r és p paraméterű negatív binomiális eloszlású valószínűségi változó várható értékét és szórásnégyzetét, felhasználva, hogy e valószínűségi változó generátorfüggvénye a $\left(\frac{px}{1 - (1-p)x}\right)^r$ függvény.

Megoldás: A $g(x) = \sum_{k=0}^{\infty} p_k x^k$ függvény két egymásutáni deriválása és az $x = 1$ helyettesítés adja, hogy $g'(1) = \sum_{k=1}^{\infty} k p_k = E\xi$, $g''(1) = \sum_{k=1}^{\infty} k(k-1)p_k = E\xi(\xi - 1)$. Mint azt az előadáson megtárgyaltuk az analízis bizonyos eredményei lehetővé teszik a fent alkalmazott tagonkénti deriválást. Ezért $E\xi = g'(1)$, $E\xi^2 = g''(1) + g'(1)$, és $\text{Var } \xi = g''(1) + g'(1) - g'(1)^2$.

Az r és p paraméterű negatív binomiális eloszlás generátorfüggvénye

$$g(x) = \left(\frac{px}{1 - (1-p)x}\right)^r.$$

Innen

$$g'(x) = rp \left(\frac{px}{1 - (1-p)x}\right)^{r-1} \frac{1}{(1 - (1-p)x)^2},$$

$$g''(x) = r(r-1)p^2 \left(\frac{px}{1 - (1-p)x}\right)^{r-2} \frac{1}{(1 - (1-p)x)^4} + rp \left(\frac{px}{1 - (1-p)x}\right)^{r-1} \frac{2(1-p)}{(1 - (1-p)x)^3}.$$

Behelyettesítéssel $E\xi = \frac{r}{p}$, $g''(1) = \frac{r^2 + r}{p^2} - \frac{2r}{p}$, $\text{Var } \xi = g''(1) + g'(1) - g'(1)^2 = \frac{r(1-p)}{p^2}$.

6. Mutassunk példát olyan $\mathcal{P} = \{p_k : k = 1, 2, \dots\}$, $p_k \geq 0$, $k = 0, 1, 2, \dots$, $\sum_{k=0}^{\infty} p_k = 1$, valószínűség eloszlásra a nem negatív egész számokon, melynek $g(x) = \sum_{k=0}^{\infty} p_k x^k$ generátorfüggvénye semmilyen $\varepsilon > 0$ szám esetén nem konvergens a $-1 - \varepsilon < x < 1 + \varepsilon$ intervallumon.

Megoldás: Legyen $\alpha > 1$ tetszőleges szám. Ekkor $C(\alpha) = \sum_{k=1}^{\infty} \frac{1}{k^\alpha} < \infty$, és $p_k = p_k(\alpha) = \frac{1}{C(\alpha)k^\alpha}$, $k = 1, 2, \dots$, valószínűségeloszlás. Ennek generátorfüggvénye a

$\sum_{k=1}^{\infty} p_k x^k = \frac{1}{C(\alpha)} \sum_{k=1}^{\infty} \frac{x^k}{k^\alpha}$ semmilyen $\varepsilon > 0$ számra nem konvergál a $-1 - \varepsilon < x < 1 + \varepsilon$ intervallumon, mert minden $x > 1$ számra $\lim_{k \rightarrow \infty} \frac{x^k}{k^\alpha} = \infty$.

Házi feladat:

Legyen ξ geometriai eloszlású valószínűségi változó, azaz legyen $P(\xi = k) = p(1 - p)^{k-1}$, $k = 1, 2, \dots$. Lássuk be, hogy ξ teljesíti a következő (diszkrét) örökifjú tulajdonságot.

$$P(\xi = k + l | \xi > l) = p(1 - p)^{k-1} = P(\xi = k).$$

7. Számoljuk ki annak valószínűségét, hogy a lottóban pontosan három találatunk lesz.

Megoldás: Ez a valószínűség $\frac{\binom{85}{2} \binom{5}{3}}{\binom{90}{5}}$. Ugyanis $\binom{85}{2} \binom{5}{3}$ az összes olyan kitöltések száma mely hármas találatot eredményez (a ki nem húzott számokból kettőt, a kihúzott számokból hármat kell választani), az összes kitöltések száma $\binom{90}{5}$, és minden kitöltés egyforma valószínű.

8. Számoljuk ki egy N , M és n paraméterű hipergeometrikus eloszlású ξ valószínűségi változó várható értékét és szórásnégyzetét, azaz egy olyan valószínűségi változó várható értékét és szórásnégyzetét, melyre

$$P(\xi = k) = \frac{\binom{M}{k} \binom{N-M}{n-k}}{\binom{N}{n}}, \quad 0 \leq k \leq n.$$

Mutassuk meg, hogy $E\xi = n \frac{M}{N}$, $\text{Var } \xi = \frac{nM}{N} \left(1 - \frac{M}{N}\right) \frac{n-n}{N-1}$.

Segítség: Tekintsünk egy urnamodellt, melyben ξ jelöli azt, hogy N piros és $N - M$ fehér golyóból n visszatevés nélküli húzásban hány piros golyót húzunk. Legyen $\xi_j = 1$, ha a j -ik húzás eredménye piros, $\xi_j = 0$, ha a j -ik húzás eredménye fehér, $1 \leq j \leq n$. Ekkor a $\xi = \sum_{j=1}^n \xi_j$ valószínűségi változó várható értékét és szórásnégyzetét kell kiszámolnunk. Hogyan kell ezt csinálni? Emlékezzünk arra, hogy mint korábban megmutattuk, ebben a modellben annak a valószínűsége, hogy valamely húzás(ok)ban piros golyót húzunk nem függ attól, hogy hanyadik húzást tekintettük.

Megoldás: Tekintsünk egy urnát, mely M piros és $N - M$ fehér golyót tartalmaz, és húzzunk ki n golyót visszatevés nélkül. Legyen $\xi_j = 1$, ha a j -ik húzás

piros, $\xi_j = 0$, ha a j -ik húzás fehér. Ekkor a megoldandó feladat ekvivalens az $S = \sum_{j=1}^n \xi_j$ várható értékének és szórásnégyzetének a kiszámolásával. Viszont már

korábbi eredményekből következik, hogy $E\xi_j = \frac{M}{N}$, $\text{Var } \xi_j = \frac{M}{N} - \left(\frac{M}{N}\right)^2$ min-

den $1 \leq j \leq N$ indexre, továbbá, $\text{Cov}(\xi_j, \xi_k) = \frac{M}{N} \frac{M-1}{N-1} - \left(\frac{M}{N}\right)^2$ minden $1 \leq j, k \leq n$, $j \neq k$ számpárra. A várható érték additivitásából következik, hogy $ES = \frac{nM}{N}$. (Itt nincs szükség az összeadandók függetlenségének a feltételezésére.)

Az összeg szórásnégyzetének kiszámítására tanult általános képletből, (amikor az összeadandók nem feltétlenül függetlenek) és a fenti formulákból következik, hogy

$$\begin{aligned} \text{Var } S &= n\text{Var } \xi_1 + n(n-1)\text{Cov}(\xi_1, \xi_2) \\ &= n\left(\frac{M}{N} - \left(\frac{M}{N}\right)^2\right) + n(n-1)\left(\frac{M}{N} \frac{M-1}{N-1} - \left(\frac{M}{N}\right)^2\right) \\ &= n\frac{M}{N}\left(1 - \frac{M}{N} - (n-1)\frac{N-M}{(N-1)N}\right) \\ &= n\frac{M}{N}\left(1 - \frac{M}{N}\right)\left(1 - \frac{n-1}{N-1}\right) = n\frac{M}{N}\left(1 - \frac{M}{N}\right)\frac{N-n}{N-1}. \end{aligned}$$

9. Ha $N \rightarrow \infty$, $\lim_{N \rightarrow \infty} \frac{M}{N} = p$, $0 < p < 1$, n rögzített egész szám, akkor

$$\lim_{N \rightarrow \infty} \frac{\binom{M}{k} \binom{N-M}{n-k}}{\binom{N}{n}} = \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k} \quad \text{minden } 0 \leq k \leq n \text{ számra.}$$

Megoldás:

$$\begin{aligned} &\frac{\binom{M}{k} \binom{N-M}{n-k}}{\binom{N}{n}} \\ &= \frac{n!}{k!(n-k)!} \frac{M(M-1)\cdots(M-k+1)}{N(N-1)\cdots(N-k+1)} \frac{(N-M)\cdots(N-M-n+k+1)}{(N-k)\cdots(N-n+1)} \\ &\rightarrow \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k} \quad \text{ha } N \rightarrow \infty, \end{aligned}$$

mert $\frac{M(M-1)\cdots(M-k+1)}{N(N-1)\cdots(N-k+1)} \rightarrow p^k$, és $\frac{(N-M)\cdots(N-M-n+k+1)}{(N-k)\cdots(N-n+1)} \rightarrow (1-p)^{n-k}$, ha $N \rightarrow \infty$.

Házi feladat:

Legyenek $\xi_1, \dots, \xi_L$ és $\eta_1, \dots, \eta_M$ valószínűségi változók ugyanazon a valószínűségi mezőn. Lássuk be, hogy

$$\text{Cov} \left(\sum_{j=1}^L \xi_j, \sum_{k=1}^M \eta_k \right) = \sum_{j=1}^L \sum_{k=1}^M \text{Cov} (\xi_j, \eta_k).$$

10. Legyen $(\xi_1, \dots, \xi_r)$ véletlen vektor polihipergeometrikus eloszlású $N_1, \dots, N_r$ és n paraméterekkel. Számítsuk ki az $E\xi_j$ várható értékeket, a $\text{Var} \xi_j$ szórásnégyzetet minden $1 \leq j \leq r$ számra és a $\text{Cov} (\xi_j, \xi_k)$ kovarianciafüggvényt, ha $1 \leq j, k \leq r$, $j \neq k$.

Segítség: A hipergeometrikus eloszlásról szóló hasonló feladat módszere természetes módon adaptálható ebben az esetben is.

Megoldás: Számítsuk ki először a $\text{Cov} (\xi_j, \xi_k)$ kovarianciafüggvényt. Ennek érdekében tekintsünk egy urnát, benne N_1 1-es, N_2 2-es, $\dots$, N_r r -es színű golyót, és húzzunk ki belőlük n -et visszatevés nélkül. Legyen $N = \sum_{k=1}^r N_k$, és vezessük be a következő $\eta_{l,s}$, $1 \leq l \leq n$, $1 \leq s \leq r$, valószínűségi változókat: $\eta_{l,s} = 1$, ha az l -ik húzásban s -es színű golyót húzzunk, és $\eta_{l,s} = 0$, ha az l -ik húzás eredménye más. Definiáljuk a $\xi_s = \sum_{l=1}^n \eta_{l,s}$ véletlen összegeket, $1 \leq s \leq r$. Ekkor a $\text{Cov} (\xi_j, \xi_k)$ kovarianciafüggvényt kell kiszámolnunk az előbb definiált valószínűségi változókkal.

Ezt a hipergeometrikus eloszlás esetén alkalmazott érvelés természetes adaptációjával és az előző házi feladat eredményének felhasználásával tehetjük meg.

Először ki kell számolnunk az $\text{Cov} (\eta_{l,j}, \eta_{l',k})$ kovarianciafüggvényeket. Külön kell választani az $l = l'$ és $l \neq l'$ eseteket. Mind a két esetben használhatjuk azt a tényt, hogy hasonlóan a két színű golyót tartalmazó urnamodellhez annak, hogy milyen valószínűséggel húzok bizonyos előírt színű golyókat adott húzásban nem függ attól, hogy hanyadik húzást tekintettük. Miért?

Az $l = l'$ esetben

$$\begin{aligned} \text{Cov} (\eta_{l,j}, \eta_{l,k}) &= P (\eta_{l,j} = 1, \eta_{l,k} = 1) - P (\eta_{l,j} = 1) P (\eta_{l,k} = 1) \\ &= -P (\eta_{1,j} = 1) P (\eta_{1,k} = 1) = -\frac{N_j N_k}{N^2}. \end{aligned}$$

Ha $l \neq l'$, akkor

$$\begin{aligned} \text{Cov} (\eta_{l,j}, \eta_{l',k}) &= P (\eta_{l,j} = 1, \eta_{l',k} = 1) - P (\eta_{l,j} = 1) P (\eta_{l',k} = 1) \\ &= P (\eta_{1,j} = 1, \eta_{2,k} = 1) - P (\eta_{1,j} = 1) P (\eta_{1,k} = 1) \\ &= \frac{N_j N_k}{N(N-1)} - \frac{N_j N_k}{N^2}. \end{aligned}$$

Innen, illetve az előző házi feladatban megfogalmazott eredmény alapján

$$\text{Cov}(\xi_j, \xi_k) = -n \frac{N_j N_k}{N^2} + n(n-1) \left(\frac{N_j N_k}{N(N-1)} - \frac{N_j N_k}{N^2} \right) = n \frac{(n-N)N_j N_k}{(N-1)N^2}.$$

Az $E\xi_j$ és $\text{Var} \xi_j$ mennyiségeket is ki lehet számítani hasonlóan, de erre nincs szükség. Ha csak azt vesszük figyelembe, hogy az l -ik húzásban j -es vagy más színű golyót húztunk-e, azaz csak az $\eta_{j,l}$ valószínűségi változókkal dolgozunk, akkor rövid meg gondolás után láthatjuk, hogy ugyanazt az eredményt kapjuk, mint a (két színnel rendelkező) hipergeometrikus eloszlást modellező urnamodellel esetén $M = N_j$ és $N - M = N - N_j$ paraméterekkel. Ezért $E\xi_j = n \frac{N_j}{N}$, $\text{Var} \xi_j = n \frac{N_j}{N} \left(1 - \frac{N_j}{N} \right) \frac{N-n}{N-1}$.

11. Mutassuk meg, hogy a Poisson eloszlás generátorfüggvényének alakjából látható, hogy ha ξ és η két független, λ illetve μ paraméterű Poisson eloszlású valószínűségi változó, akkor $\xi + \eta$ $\lambda + \mu$ paraméterű Poisson eloszlású valószínűségi változó.

Megoldás: Jelölje $g_\lambda(x)$ a λ paraméterű Poisson eloszlás generátorfüggvényét. Láttuk, hogy $g_\lambda(x) = e^{\lambda(x-1)}$. Innen látszik, hogy $g_{\lambda+\mu}(x) = g_\lambda(x)g_\mu(x)$. Innen viszont, mint azt az előadáson megbeszéltük következik a feladat állítása.

12. Legyen adva k darab urna, és ezekbe dobjunk be véletlen ξ számú golyót, ahol ξ Poisson eloszlású valószínűségi változó $\lambda > 0$ paraméterrel. Legyenek az egyes dobások eredményei egymástól és a ξ valószínűségi változótól függetlenek. Tegyük fel továbbá, hogy minden egyes dobásnál a golyó az j -ik urnába $p_j \geq 0$ valószínűséggel esik, $j = 1, \dots, k$, $\sum_{j=1}^k p_j = 1$. Jelölje η_j a j -ik urnába eső golyók számát. Ekkor az η_j , $j = 1, \dots, k$ valószínűségi változók függetlenek, és η_j Poisson eloszlású λp_j paraméterrel, $j = 1, \dots, k$.

Megoldás:

$$\begin{aligned} P(\eta_1 = l_1, \dots, \eta_k = l_k) &= P(\xi = l_1 + \dots + l_k) \frac{(l_1 + \dots + l_k)!}{l_1! \dots l_k!} p_1^{l_1} \dots p_k^{l_k} \\ &= \frac{\lambda^{(l_1 + \dots + l_k)}}{l_1! \dots l_k!} p_1^{l_1} \dots p_k^{l_k} e^{-\lambda} \\ &= \frac{\lambda^{l_1} \dots \lambda^{l_k}}{l_1! \dots l_k!} p_1^{l_1} \dots p_k^{l_k} e^{-\lambda(p_1 + \dots + p_k)} = \prod_{j=1}^k \frac{(\lambda p_j)^{l_j}}{l_j!} e^{-\lambda p_j} \end{aligned}$$

tetszőleges $l_1 \geq 0, \dots, l_k \geq 0$ egész számokra. Innen adódik az állítás.

13. Lássuk be az előző feladat segítségével a következő állítást:

Legyen adva ξ Poisson eloszlású valószínűségi változó λ paraméterrel. Dobjunk le egymástól és a ξ valószínűségi változótól függetlenül véletlenül egyenletesen ξ darab pontot az egységintervallumra, azaz tegyük fel, hogy minden pont $b - a$

valószínűséggel esik valamely $[a, b] \subset [0, 1]$ intervallumba. Ekkor a $[0, 1]$ intervallum tetszőleges felbontására $[s_0, s_1], [s_1, s_2], \dots, [s_{k-1}, s_k]$ intervallumokra, $0 = s_0 < s_1 < \dots < s_k = 1$, az egyes intervallumokba eső pontok száma egymástól független Poisson eloszlású valószínűségi változó $s_j - s_{j-1}$, $1 \leq j \leq k$, paraméterrel.

Megoldás: Tekintsük a következő urnamodellt. Tekintünk ξ számú golyót, tehát annyit, ahány ledobott pontot tekintettünk az előző feladatban. Tegyük az l -ik golyót a j -ik urnába, ha a l -ik pont az $[s_{j-1}, s_j]$ intervallumba esett, $1 \leq j \leq k$. Akkor az előző feladat eredménye alapján az egyes urnákba eső golyók száma egymástól független Poisson eloszlású valószínűségi változó $s_j - s_{j-1}$, $1 \leq j \leq k$, paraméterrel. Innen következik a feladat állítása.

Házi feladat:

Legyenek ξ_j , $j = 1, \dots, r$, független Poisson eloszlású valószínűségi változók λ_j , $1 \leq j \leq r$, paraméterekkel. Mutassuk meg, hogy

$$P \left(\xi_1 = k_1, \dots, \xi_r = k_r \mid \sum_{j=1}^r \xi_j = n \right) = \frac{n!}{k_1! \cdots k_r!} \prod_{j=1}^r \frac{\lambda_j^{k_j}}{\left(\sum_{s=1}^r \lambda_s \right)^{k_j}},$$

ha $\sum_{j=1}^r k_j = n$. Azaz a $\xi_1, \dots, \xi_r$ vektor feltételes eloszlása feltéve, hogy $\sum_{j=1}^r k_j = n$

a polinomiális eloszlás n és $p_j = \frac{\lambda_j}{\sum_{s=1}^r \lambda_s}$, $1 \leq j \leq r$, paraméterekkel.